

"מפרי הארץ"

"פרשת מטות מסעי"

ישמח צדיק כי חזת נקם

נְקָם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אַחַר תְּאֵסֵף אֶל-עַמּוּךְ

רמב"ן: נקם נקמת בני ישראל וגו' אחר תאסף אל עמך - נגזר על משה רבינו שלא יעבור את הירדן, אבל מעבר לירדן עשה כל מצות ישראל, נצח שני מלכי האמורי הגדולים וחלק את ארצם בנחלה, **והוא ראוי שיעשה נקמה בשונאי ה'**, ואין על יהושע רק מצות הארץ. **ועוד שחלק לו הקדוש ברוך הוא כבוד זה שיראה וישמח צדיק כי חזת נקם**, וזה טעם אחר תאסף אל עמך. ומשה חלק כבוד לפנחס שהתחיל במצוה ועליו לגומרה ועשאו משוח מלחמה זו, ואין ראוי שילך אלעזר, כי הוא הכהן הגדול.

הריב"א: נקום נקמת בני ישראל וגו'. לכך נסמכה פר' זו לפר' זו לומר כיון ששמע משה לא יחל דברו הוא אינו מוחל אבל אחרים מתירין אותו אמר בלבו שמא נשאל הקדוש ברוך הוא על נדרו בפמליא של מעלה ואכנס לארץ סיחון ועוג שהוא ארץ ישראל א"ל הקדוש ברוך הוא לא כשאתה סבור אלא נקום נקמתי במדין ואח"ך תאסף אל עמך ומארץ סיחון ועוג לא נשבעתי אלא שלא תעבור הירדן. כ"פ ר"מ מקוצי. **נקום נקמת נקום אתה בעצמך והוא לא עשה כן** אלא וישלח אותם משה וגו'. **לפי שנתגדל במדין** והיינו דאמרי אנשי בירא דשתית מינייה מיא לא תשדי ביה קלא. כפר"מ מקוצי.

פנים יפות: נקום נקמת בני ישראל וגו'. משה אמר נקמת ה' במדין, והנה בילקוט [מטות תשפ"ה] וידבר לשון עז וכו' ולמה דיבר עמו בלשון עז לפי שלא מיחה בשבטו של שמעון, וכי לא היה לך למחות וכו', ענינו שהציווי היה לנקום על שהחטיאו את ישראל, כדכתיב בפ' פנחס [כה, יח] על דבר אשר נכלו לכם על דבר פעור, **הנקמה הזאת היא לכפרת עון שלא מיחה**, וכבר כתבנו מש"ה השיב את חמתי וגו' ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי, היינו משום דבעידן ריתחא נענשים על שלא מיחה, וכיון שהשיב פנחס את חמתו שוב לא נענשו, אבל עדיין החטא קיים על ישראל ועל משה, אף כי מה שנתעצל משה היה מצד ישראל, כמשחז"ל [ב"ק נב א] כד רגז רעיא על ענא עביד לנגדא סמותא, וכיון שהיה שעת ריתחא גרם עצלות על משה, מ"מ היה צריך כפרה לכך אמר לו נקום אחר תאסף אל עמך כדי שיהיה נאסף בלי שום עון.

והנה אחז"ל [במ"ר כא, ד] במלחמות מדין גדול המחטיא יותר מן ההורגו, ענינו כי כל העונשים האמורים בתורה הם רפואות חולי העונות החמורים יותר מהם, כמ"ש בפ' [הושע ו, א] לכו ונשובה אל ה' כי הוא טרף וירפאינו, **כי עיקר התשובה כדי להכיר חומר העון כי המיתה והטרף הוא רפואה לו וחסד ה' הוא שמתרפא בזה**, כמ"ש דהע"ה [תהלים סב, יג] ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, כי העבירה היא גדולה יותר מן העונש והמרותו כנגד הבורא יתברך, ומטעם זה כתבנו בפרשת היראה דכתיב [דברים י, יב] מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה, והדר כתיב את ה' אלהיך תירא לשון ציווי ואזהרה, דהיינו יראה מחמת העונש הוא מצוה ואזהרה, אבל יראה העליונה לרוממות האל יתברך ע"ז אמר מה ה' אלהיך שואל מעמך, כמו שנאמר [שם ה, כו] מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי וגו' כל הימים, והנה הנקמה במדין היה משני פנים האחד בעבור ישראל כדכתיב כי צוררים הם לכם, ועל נקמה זה נצטוו שיכופר בהם מה שלא מיחו בעובר עבירה כנ"ל, אבל משה אמר להם שיטיבו מעשיהם יותר מציווי הש"י וינקום נקמת ה', מה שרצו להמרות ישראל נגד אביהם שבשמים.

העמק דבר: נקם וגו' אחר תאסף אל עמך. ברבה נתבאר הטעם שתלה הקדוש ברוך הוא בזה, משום ישמח צדיק כי חזת נקם וגו', ורצה הקדוש ברוך הוא להנות את משה. **אכן יש להסביר עוד טעם אחר כי במקום שנענשו בשביל החטא צריך השתדלות רב להנצל בשעת הסכנה מן העונש**. ומלחמת עי יוכיח, שגם אחר שנתרצה הקדוש ברוך הוא ליהושע וצוה אותו לילך למלחמה והבטיחו שיעשה לעי ולמלכה כאשר עשה ליריחו, מכל מקום אמר ה' שישים לו אורב לעיר מאחריה, והרי אין לפניו ית' מעצור להושיע גם בלא עצה זו, אלא משום שהיה מקום החטא על כן הוא מסוכן על כל פנים לכמה יחידים שיהיו ניזוקים בשעת הסכנה, משום הכי היה נצרך לעצה ותחבולה. כך באותו מעשה שמעשה פעור קטרט הרבה.

זה החטא מקטרט תמיד כדאיתא במדרש והובא בתוספות מסכת סוטה סוף פרק א' בכל שנה ושנה בשעה שחטאו ישראל בבנות מואב באותו פרק בית פעור עולה למעלה כדי להזכיר עון וכשהוא רואה קבר של משה חוזר ושוקע כו', על כן היו בסכנה שלא יהיו כמה יחידים ניזוקים, **משום הכי היה נצרך שיהיה דווקא בחייו של משה רבינו ותפלתו היה מגין הרבה**, ומשום הכי הזהירו הקדוש ברוך הוא שיהא בחי" משה.

משך חכמה: נקום נקמת וכו' המדינים אחר תאסף אל עמך. יתכן, דאם היה מלחמת מדין אחר מות משה, היו אומרים שכל ימי משה לא היה נלחם במדין, **לפי שמשה החניף להם, לפי שהיה חתן יתרו וישב במדין שנים רבות**. לכן מוכרח היה לנקום קודם מיתתו. ועיין במדרש, ופשוט.

"גו"ט ע"ב"

"מפרי הארץ"

הלכה

אבן העזר

א' האם מותר להלוות נכסי יתומים בריבית?

תשובה: דאורייתא אסור דרבנן מותר והש"ך החמיר. (עיין בסימן ק"ס)

ב' האם מותר ללוות ריבית דרבנן לצורך מצוה?

תשובה: המשנ"ב אוסר והגר"ז התיר וכן משמע בגר"א. (עיין בסימן ק"ס משנ"ב רמ"ב)

חושן משפט

א' שלח שליח לקנות עבורו חפץ וקנה שליח מכספו עבור המשלח האם יכול לחזור בו לאחר הקניה?

תשובה: לא יכול לחזור. (עיין בסימן קפ"ז)

ב' האם מועיל לתת סודר עבור מישהו אחר לקנות עבורו?

תשובה: אפשר. (עיין בסימן קצ"ה)

אורזו זויים

א' מי שאוכל בשבת יותר מג' סעודות האם צריך בכל סעודה לחם משנה?

תשובה: צריך. (עיין בסימן רצ"א)

ב' העלו למפטיר מי שאינו יכול לברך ברכות הפטרה מה יעשו?

תשובה: יפטיר אחד מהקהל ובצום אחד מאלו שעלו קודם. (עיין בסימן רפ"ד)

יורה דעה

א' האם אפשר לכתוב גט על נייר גדול ואחרי זה לחתוך?

תשובה: לא, פסול. (עיין בסימן קכ"ד)

ב' מ"ה אם חותך קצת מהנייר לישר?

תשובה: לכתחילה לא ובדיעבד יש מחמירים. (עיין בסימן קכ"ד)

להיות עולה למעלה תמיד

תפארת שלמה: אלה מסעי בני אשר יצאו מארץ מצרים וגו' ביד משה ואהרן. ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה' וגו'. ההרגש בפסוקים הללו מבואר במפרשים ע"ש. אכן נ"ל לבאר עפ"י מה שפרשתי בפ"י הפ' וישב משה את דברי העם אל ה'. כי זהו מעלת צדיקי הדור להעלות גם כל התפלות ומעש"ט של פשוטי העם להעלותם למעלה. וזהו וישב משה שהשיב למעלה את דברי הפשוטי עם להעלותם אל ה'. והנה זהו האמור כאן אלה מסעי בני שהי' נסיעתם ממדריגה למדריגה בהקדושה כי בהיותם במצרים היו משוקעים בשערי הטומאה וכשיצאו מאפילה לאור גדול היו נוסעים בכל יום והולכים בהקדושה למעלה למעלה. וז"ש הכ' אלה מסעי בני אשר עלו בני במדריגה הזאת למעלה ואשר יצאו ממצרים לצבאותם להיות צבאות ה' הכל בידי משה ואהרן שהצדיקים האלו נשאו והרימו בני לפני ה'. וז"ש ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם וגו' ר"ל שהוא היה פועל כל זאת שכל מוצאיהם ומסעיהם הכל היה לשם שמים למסעיהם על פי ה' להיות עולה למעלה תמיד. ואלה מסעיהם למוצאיהם הם מ"ב מסעות רומז לשם מ"ב כיל"ח הכל הוא ביד משה ואהרן

מסעי בני וגו' ואלה מסעיהם למוצאיהם ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה' ואלה מסעיהם למוצאיהם. הנ"ל עפ"י מ"ש כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם. ר"ל שעיקר חיות האדם אם הוא זוכה לזה שיאמר הקדוש ברוך הוא תורה משמו כמ"ש בגמ' כשעלה משה למרום מצאו להקב"ה שהיה אומר אלעזר בני אומר פרה בת שתים שכך היה כתוב במרום משמו של ר"א כמ"ש שנו חכמים בלשון המשנה ברוך שבחר בהם ובמשנתם. שגם לשון החכמים ושמותם היו שונים במרום מפיהם. ובדרך זה פרשנו לעיל בפ' בהעלותך על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו.

כמ"ש חכז"ל הצדיקים אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב משום שכל מה שמשיגים יותר ויותר עד שמגיעים למעלה זו שיאמר הקדוש ברוך הוא התורה משמו אז יש להם לד"ת חני' ואז מביא עוד שפע תורה חדשות כמעין הטבע. וזה הכח שנתנו החכמים במשנה ועי"ז נתרבה כח התורה שבע"פ גם לגמ' בדור האמוראים שלאחריהם.

"מפרי הארץ"

סלבון ז"ג

בעניין: דין הראוי לירד לפני התיבה

כיפור) לא צריך נשוי אך יש לו עדיפות, י"ג המבין קודם לזקן.

ו: בחור בן י"ג שהביא ב' שערות – האם נעשה ש"ץ בקבע ובאקראי, האם ניתן למנותו כמ"מ הש"ץ לזמנים ידועים או לעת הצורך, מ"ה בכ"ז בימים נוראים, ומ"ה באבל?

תשובה: רק באקראי, לזמנים ידועים לא ואם רק לעת הצורך מחלוקת, ובימים נוראים לא, ואם הוא אבל רק במעריב.

ז: נעשה בן י"ג היום, האם יהיה ש"ץ בערבית שקודם? תשובה: יכול ודוקא לאחר צאת הכוכבים.

ח: האם טוב לשלם לש"ץ ומדוע?

תשובה: כן שלא יבא להתפלל מי שאינו הגון ועוד שכן יהיה נזהר יותר בתפילתו.

ט: ש"ץ רוב – מי עדיף למנות?

תשובה: אם הוא בקי בהוראה הרב קודם אפילו אין מי שיוציאם בתפילה אבל אם הוא לא בקי הש"ץ קודם שיוציאם ידי חובה.

י: מצאו ש"ץ אחר שקולו ערב מהראשון האם יכולים המיעוט לתבוע שהאחר יהא חזן, ומ"ה אם הרוב רוצים באחר?

תשובה: לא יכולים ואם הרוב רוצים ישמשו שניהם כאחד.

א: ישתבח – מעומד או מיושב ליחיד ולש"ץ, ט"ו שבחים האם בנשימה אחת והאם מותר להפסיק בשתיקה?

תשובה: יחיד מעומד מצד המנהג וש"ץ מעומד מעיקר הדין, ואין צריך בנשימה אחת אבל אסור להפסיק.

ב: האם יכול לומר ישתבח כשלא אמר ברוך שאמר ופסוד"ז, כשאמר פסוד"ז ולא ברוך שאמר, ברוך שאמר ולא פסוד"ז?

תשובה: כשלא אמר ברוך שאמר ופסוד"ז לא יכול, כשאמר פסוד"ז ולא ברוך שאמר יכול, ברוך שאמר ולא פסוד"ז לא יכול.

ג: הביאו ליחיד או לש"ץ טלית האם יתעטף – באמצע פסוד"ז, בין פסוד"ז לישתבח, אחר ישתבח?

תשובה: באמצע פסוד"ז כן, בין פסוד"ז לישתבח לא, והש"ץ כן, אחר ישתבח כן.

ד: סיים פסוד"ז האם יאמר מיד ישתבח או ימתין למנין. ש"ץ שאמר ישתבח ואח"כ באו מנין האם יאמר קדיש?

תשובה: יאמר מיד ישתבח, והש"ץ יאמר קדיש כשהקהל יאמרו לפחות שלוש פסוקים.

ה: תנאי הש"ץ – מ"ט צריך שיהא רגיל בתנ"ך, האם בעיני נשוי והאם יש לו עדיפות, ומה הדין אם יש בן י"ג המבין מה שאומר וזקן שאינו מבין?

תשובה: כדי שיהיו הפסוקים המעורבים בתפילה שגורים בפיו, בשאר ימות השנה (חוץ מראש השנה ויום

"מפרי הארץ"

"מבלית הוועד"

מהרב יחזקאל לוי שליט"א

בענין איסור תלמוד תורה בתשעה באב

איתא בגמרא תענית דף ל' דבט"ב אסור ללמוד תורה ומשום דפיקודי ה' משמחי לב אבל מותר לקרוא בדברים הרעים וכו'.

וכן מצינו דאבל אסור בדברי תורה כמבואר במוע"ק דף כ"א וכו' תוס' שם דרבינו יעקב אסור באבל אפילו דברים הרעים, והק' דבירושלמי מבואר דמותר לקרוא במקום שאין רגיל וא"כ הה"נ לענין דברים הרעים מותר דמ"ש.

ובאמת דברמב"ם לענין אבל לא כ' מותר ללמוד הרעים ורק לענין ט"ב כ' דמותר ומבואר דס"ל כרבינו יעקב הנ"ל, וצ"ב טעם החילוק.

והביאור בזה יש לפרש בפשיטות דאבל אסור בד"ת משום דכתיב האנק דום והיינו דד"ת זהו דבור חשוב שאסור בכזה דבור ולפ"ז אין חילוק וכל ד"ת אסור.

משא"כ ט"ב האיסור משום דמשמחי לב ובזה החילוק דדברים הרעים פחות משמחי לב וכו"ז ט"ב דזהו כל האיסור, אבל אבל איסורו מחמת האנק דום ובזה אין חילוק.

והנה במאירי במוע"ק שם כ' בשם י"א דבאבל אפי' אם אסור בדברים הרעים מ"מ זה רק ביום הראשון בלבד, וצ"ב החילוק וי"ל בזה דכיון דנתבאר דכל האיסור באבל בדברים הרעים הוא משום הפסוק הנאמר ביחזקאל האנק דום א"כ כל זה רק ביום ראשון וכמבואר לענין תפילין דכתיב דהאי קרא פארך חבוש עליך דזהו רק ביום ראשון וה"נ האנק דום דכתיב בהאי קרא אי"ז אלא ביום ראשון בלבד, וכו"ז בדברים הרעים אבל מ"מ בד"ת בעלמא דזהו דד"ת משמחי לב אסור אף בשאר ימים ומשום דנאמר עוד איסור באבל דד"ת משמחי לב וזהו נוהג אף בכל הימים אבל בדברים הרעים דבזה כל טעם האיסור באבל הוא רק משום האנק דום וי"ל דד"ז נוהג רק ביום א' בלבד.

ובאמת דבמאירי שם מביא י"א דאבל כל האיסור בד"ת הוא רק ביום א' ומשום דכל יסוד האיסור הוא רק האנק דום בלבד.

והנה הרא"ש בפ"ג שם כ' בדברים הרעים דמותר, היינו דווקא ללמוד לבד אבל עם אחרים אסור, ומבואר דבכל ד"ת אסור אפילו לעצמו ובדברים הרעים אסור דווקא עם אחרים.

וי"ל הטעם בזה דבכל ד"ת אסור משום דמשמחי לב אבל דברים הרעים שנתבאר דטעם האיסור מחמת האנק דום א"כ י"ל דזה שייך רק עם אחרים ולא לעצמו.

והנה איתא בשו"ש די"א דט"ב אסור אפילו דהרהור וכו"ה בב"י שם בשם מהרי"ל ולענין אבל לא הוזכר בלל דאסור בהרהור (ובקובץ שיטות קמאי מוש"ק שם איתא דוודאי מותר) וצ"ב טעם החילוק.

וי"ל בזה דאבל איסורם מחמת האנק דום א"כ כ"ז שייך רק דדבור ולא בהרהור אבל ט"ב האיסור מחמת משמחי לב א"כ בזה אף הרהור אסור.

אמנם עדיין צ"ב דלכא' דאבל יש ג"כ איסור מחמת שמחה וא"כ יאסר בהרהור מה"ט' (וכן ילה"ק מה"ט של המאירי שמביא י"א דכל האיסור דאבל רק ביום א' בלבד ונתבאר דהאנק דום הוא רק ביום א' אבל מ"מ שיהיה אסור בכל הימים מחמת משמחי לב).

וי"ל דהנה באמת צ"ב מהו ההיתר בט"ב ללמוד דברים המותרים אטו אינם משמחי לב, וכן מבואר דסדר היום מותר ולכא' אף זה משמחי לב.

ובע"כ צ"ל דיסוד ההיתר משום דהאיסור של משמחי לב הוא היסח הדעת מהאבילות וזהו טעם ההיתר בדברים הרעים דאף שוודאי אף הם גורמים לשמחה מ"מ אי"ז הלכות הגורמות להיסח הדעת מצער החורבן ולפ"ז י"ל דרק בט"ב אסור היסח הדעת מצער החורבן אבל כל איסורם הוא רק האנק דום בלבד וכמבואר ברש"י סוכה כ"ה דאבל אין חייב להצטער וממילא כיום שכל האיסור רק משום האנק דום בלבד משו"ה הרהור מותר.

וכן א"ש מש"כ המאירי דכל עיקר איסורם הוא רק ביום ראשון בלבד דהאנק דום הוא רק ביום א', דאבל כל האיסור הוא רק האנק דום בלבד.

והנה הרמ"א כ' דבט"ב שחל בשבת מותר בד"ת (עד חצות) ומבואר דמותר בד"ת והק' מ"ש דלענין אבל אסור בד"ת בשבת ומשום דאיסורים בדברים שבצנעא ותורה ג"כ בכלל דברים שבצנעא דנוהג בשבת.

ולפמשנ"ת א"ש ט"ב כל האיסור לא להסיח דעת מצער החורבן וממילא בשבת לא נוהג הך איסורא לכן מותר בדברי תורה וליכא להאיסור של משמחי לב אבל אסור שאיסורו משום האנק דום א"כ נוהג אף בשבת ככל דברים של צנעא.